

ŠTA JE HPV I KAKO DA SE ČUVAMO OD NJEGA?

Humani papiloma virus ili HPV, najčešća je virusna infekcija reproduktivnog trakta, a do sada je izolovano blizu 200 različitih sojeva ovog virusa. Iako većina infekcija prođe bez simptoma i spontano se povuče, kod žena HPV virus može biti uzrok raka grlića materice. Pre skoro dve godine u Srbiji su obezbeđene besplatne vakcine protiv HPV virusa za žene i muškarce, a koliko su one važne u samom procesu prevencije, istažujemo za magazin ELLE

Pišu: DR IRIS ŽEŽELJ, profesorka na Filozofskom fakultetu u Beogradu, rukovoditeljka projekta Reason4Health, DR STEFAN MANDIĆ RAJČEVIĆ, asistent na Medicinskom fakultetu u Beogradu, viši naučni saradnik, istraživač Laboratorije za infodemiologiju i upravljanje infodemijom

Procene su da je između 80 i 99,7 odsto slučajeva raka grlića materice izazvano humanim papiloma virusom (HPV). HPV infekcija predstavlja i najčešći uzrok raka usne duplje i ždrebla, kod muškaraca i žena podjednako, a HPV takođe izaziva penilni, analni, vulvalni i vaginalni kancer. Prema podacima Instituta za javno zdravlje Srbije *Dr Milan Jovanović Batut*, tokom 2020. godine u Srbiji je od raka grlića materice obolelo 1.087 žena, dok su 453 žene umrle. Godišnje oko 200 muškaraca oboli od karcinoma uzrokovanih HPV-om, a oko 80 umire. Dobra vest je da postoji način da se ova situacija radikalno izmeni - postoji bezbedna i efikasna vakcina koja štiti od HPV-om uzrokovanih bolesti. Trenutno je registrovano šest vakcina koje sve uspešno štite od sojeva 16 i 18, a najnovija je devetovalentna vakcina, koja štiti od devet najraširenijih i visokorizičnih sojeva virusa.

Prva efikasna vakcina protiv raka

Prve vakcine protiv HPV registrovane su 2006. godine nakon 10 godina istraživanja i kliničkih ispitivanja. Efikasnost u kliničkim studijama bila je impresivna - imunski odgovor javljao se u 98 - 100 odsto i bio je prisutan i nakon 14 godina. Još važnije, u zemljama koje su rano i sistematski počele program imunizacije protiv HPV zabeležen je dramatičan pad obolevanja od bolesti koje on izaziva. Zahvaljujući velikom obuhvatu HPV vakcinom u okviru masovnog programa imunizacije koji je počeo 2007-8, Australija će

verovatno biti prva zemlja koja će iskoristiti kancer grlića materice, a najnovije studije sugerišu da to može da se desi za manje od pet godina, već 2028! Kada je reč o evropskoj regiji, Svetska zdravstvena organizacija donela je Plan eliminisanja cervikalnog kancera 2022 - 2030. u kome se preciziraju koraci koji evropske zemlje treba da približe ovom cilju.

Bezbednost

Od 2006. godine više od 500 miliona doza HPV vakcine dato je u celom svetu, a podaci o eventualnim neželjenim efektima kontinuirano su praćeni na nacionalnom i internacionalnom nivou. Tokom gotovo 20 godina iskustva sa vakcinom i masovnih studija sa milionima učesnika nisu zabeleženi teški neželjeni efekti, osim vrlo retkih slučajeva alergijske anafilaktičke reakcije. Lokalne reakcije (bol, crvenilo i otok na mestu uboda) ili sistemske reakcije (glavobolja, vrtoglavica, bol u mišićima) traju kratko i prolaze same od sebe.

Tipične brige oko HPV vakcine

Odluku o vakcinaciji donose roditelji za decu do 15 godina, dok mladi ljudi stariji od 15 godina mogu sami da odluče da se zaštite/vakcinišu. S obzirom na to da je reč o ozbiljnoj odluci koju donosimo za sebe ili za osobu za koju smo odgovorni, razumljivo je da se brinemo. Roditelji nekada navode da brinu da će vakcinacijom podstaći seksualnu aktivnost dece. Istraživanja su pokazala da ne samo

da vakcinacija protiv HPV ne utiče na raniji početak seksualne aktivnosti adolescenata, nego da se i kada postanu seksualno aktivni, vakcinisani adolescenti odgovornije ponašaju i češće praktikuju sigurne seksualne odnose u odnosu na nevakcinisane vršnjake.

Druga vrsta brige je da bi vakcina mogla da utiče na plodnost. Studije sa više miliona učesnika nezavisno su potvrdile da nema nikakve veze između HPV i fertiliteta. Uz to, vakcinom štitimo i muškarce i žene od čestih bolesti genitalne regije kao i od negativnog uticaja HPV na kvalitet spermatozoida - posredno, dakle, ova vakcina na plodnost može da ima samo pozitivan uticaj.

Zašto smo skloni da odložimo vakcinaciju?

Ljudi odlaze vakcinisanje rukovodeći se nekim greškama u zaključivanju kojima smo svi skloni - deluje nam, na primer, da je bezbednije da nešto NE UČINIMO nego da učinimo. „Zdrava sam, ništa mi ne fali, zašto bih se sada vakcinisala?“ Odlaganjem, međutim, povećavamo šansu da budemo izloženi bolesti. Da bismo ovo sagledali iz drugog ugla, možemo o vakcinaciji da razmišljamo kao i o drugim preventivnim radnjama koje obavljamo - većinu puta kada izlazimo iz stana, niko neće pokušati da ga obje, većinu puta kada se vozimo javnim prevozom, niko neće pokušati da nas odžepari - da li se stoga pitamo da li je besmisleno zaključavati vrata ili zakopčavati ručnu torbu? Kako je efikasnost HPV vakcine primljena kasnije

u životu značajno manja, odlaganje je u ovom slučaju manje bezbedna opcija.

Drugi važan razlog za odlaganje vakcinacije jeste veći strah od vakcinacije nego od bolesti. Bolest je, pogotovo mladim ljudima koji su kandidati za vakcinaciju, dalek i apstraktan događaj. Tačno je i da vakcina u vrlo retkim slučajevima može da ima neželjena dejstva (kod HPV vakcine su ona zaista retka i većinom blaga). S druge strane, međutim, stoji mogućnost da se efikasno celoživotno zaštitimo od nekoliko vrsta karcinoma. Pravi rizik je u tome da nas pogrešna procena dovede do toga da propustimo ovu priliku.

Propuštena prilika za vakcinaciju u kritičnom periodu teško može da se nadoknadi, pa je važno da ta odluka bude informisana i da ne bude rukovodena ovim greškama u razmišljanju.

Ko je sve kandidat za vakcinaciju?

U našoj zemlji, devetovalentna HPV vakcina je besplatna i dostupna i dečacima/mladićima i devojčicama/devojkama od 9 do 19 godina, a u aprilu 2024. godine privremeno je bila dostupna i mladima od 19-26 godina. Za starije od 26, vakcina se preporučuje nakon konsultacija sa lekarom specijalistom koji pravi individualnu procenu za svakog pacijenta, i u tom slučaju vakcinacija je o trošku pojedinca. Vakcina se u uzrastu od 9 do 14 godina prima u dve doze sa razmakom od pet meseci, a u uzrastu preko 15 godina u tri doze sa razmakom do dva meseca za drugu i do šest za treću.

Šta treba da uradim da se vakcinišem?

Za mlade do 19 godina besplatna vakcinacija protiv HPV-a omogućena je u lokalnim domovima zdravlja. Sve što treba da uradite je da izrazite želju pri poseti pedijatru ili izabranom lekaru (oni bi trebalo i sami to da predlože) ili da se samostalno informišete o proceduri u svom domu zdravlja.

U slučaju da vam ova procedura nije jasna, ili ako pokušate i iz nekog razloga ne uspete da se vakcinišete ili da vakcinišete dete u domu zdravlja, možete da se obratite na imejl Laboratorije za infodemiju pri Medicinskom fakultetu u Beogradu, info@infodemija.rs

HPV vakcina popularna među studentima

Za samo nekoliko nedelja, od kako je omogućena vakcinacija mladima do 26 godina, Studentska poliklinika u Beogradu potrošila je svih 3.000 doza HPV vakcina. Zaposleni tvrde da je gužva bila tolika da su se plašili da stepenište neće izdržati! Mladi ljudi su na društvenim mrežama jedni druge aktivno ohrabrivali da se zaštite na ovaj način.

Studentska poliklinika nema više vakcina na raspolaganju, i trenutno je u toku vakcinacija drugom dozom studenata koji su se vakcinisali u aprilu 2024. godine. Izgleda da se ovaj trend prenosi i na srednje škole, i beleži se povećano interesovanje učenika i njihovih roditelja za HPV vakcinaciju.

Studenti su prepoznali i umeli da iskoriste priliku, ostaje da to što pre urade i drugi.

